

Бүгү чурттарнын пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

№ 28 (10013)

1976 чылдың февраль 4, среда

1925 чылда
үндүлүштүгүн

Өртөз
2 көп.

СЭКП-НИН ДЕЛЕГАЦИЯЗЫ ПАРИЖ

СЭКП ТК-ның Политбюро кеңешчиги, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кирилленко баштаган СЭКП-нин делегациясы Франциянын Коммунисттик партиясынын XXII съездинде киржир дээр февраль 3-түн хуунда Парижде челе берген.

Парижтин Бурже аэродромунга СЭКП-нин делегациясы ФКП-нин Политбюро кеңешчиги, ФКП ТК-ның секретары Г. Пископов, ФКП ТК-ның кеңешчиги Л. Байо, Ж. Вальбон, Ж. Гарсиа, Ж. Фабр олар уткаал.

Уткаан кижилер аразынга СССР-нин Францияда элчил С. В. Червоненко база турган.

Делегациянын башында, СЭКП ТК-ның Политбюро кеңешчиги, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кирилленко аэропортка журналистердин айтырылганын харым-лаары-биле парадатга делегация кылган, ФКП-нин удурутлга черинин Франциянын коммунисттеринин XXII съездинде чалаанын буугаар СЭКП-нин делегациязын Парижде келгенин демдегезин. Имперализмдин

болгаш резимиздин күштеринге удуз, тайбыннын, империализмдин болгаш социализмдин чырыктык изилдерин дээр кады демиске эл-сепкил каттыгыларга болгаш пайыраалдык сыйып харым-лаары совет болгаш француз коммунисттерин чартык чүчүз ажыг үзүл халыктарын келгенин билдирер болгай деп А. П. Кирилленко чыгаалган. Бистин партиямыс ол на-йырады үчүлел турар болгаш Франциянын коммунисттери ону база-ла мыңаар көрүп турар деп болзар бис.

Совет улус француз улус-биле пайыраалдык харым-лаары үчүлелешкен, бистин чурттарымыстың аразына экономика, эртем-техника, култура болгаш өскө-дээ чүдүлөр талазы-биле харым-лаары каттыгын күзөл турар.

Бо таварылганы ажылга алган, Парижтин чурттакчыларында, Франциянын күш-ажылыч бүтү улусунга совет кижилерин чүрөктүн халыкка байырын чедирип, ол жак чүдүлөр күзөл турарын дамчтты.

(СЭТА).

СОВЕТТЕР БОЛГАШ ПЛАН КҮҮСЕЛДЕЗИ

СЭКП ТК-ның декабрь (1975 ч.) Пленумунун, СССР-нин болгаш РСФСР-нин Дээди Советтеринин сессияларынын шийтпирлеринге дүүштүр Тыва АССР-нин улус ажыл-агыйын 1976 чылда хөгжүдериин Күрүнө планын хүлээп алдыган. Анаа үндө-зилээш, Кызыл хоорайнын, районнарнын болгаш көдээ, суур Советтеринин, бүдүрүлгелеринин, ажыл-агыйларын планнын даалгаларын тодараттыган болгаш хойлу күштүг болган. Ол ышкаш респу-бликанын, хоорайнын, районнарнын ажылчы чо-нарны, бүдүрүлгелер коллективтери 1976 чылда соци-алисттик хүлээлгелерин боттарына алган.

Ажылчы чоннар депутаттарынын чер-чер Совет-тери боттарынын девискээринде бүдүрүлгелеринин, организацияларын планнын даалгаларын бол-гаш социалисттик чарыжынын күүселдезин органи-заастаар болгаш контролдуура күүселдезил. Бо та-лазы-биле чугула ажылдарын Каа-Хем районун Илинка, Эрзин районун Бай-Даг, Улуг-Хем рай-онун Көк-Чыраа, Өвүр районун Торгалык көдээ Советтери болгаш Ак-Довурак хоорай, Хову-Аксы суур Советтери чорудуп, организациястыг болгаш мас-салыг ажылдарын калбартып турар. Көк-Чыраа көдээ Совет «Улуг-Хал» совхозтун аңаа хамаар-жып турар салбырларын чер, мал ажылынын, продукциянын бүдүрүлгелерин болгаш күрүнө сада-рынн байдалдарын Советтин сессияларынга, күүс-комнун хуралдарына чугаалажып, ол айтырыл-ларын белеткээрине депутаттарын болгаш доктаа-мал комиссияларын кириштирип турар. Билангы-ында эш О. Таваа даргалар көдээ ажыл-агый та-лазы-биле доктаамаал комиссиянын бот-идепкейлиг ажылдап, көдээ Советтин болгаш совхозтун ажы-лынга улуг дузаны чедирип турарын демдегезин чугула.

Билалзажок чамдык чер-чер Советтери, оларнын күүскомнары боттарынын хойлу кылдыр бадылап кааны планнарнын канчаар күүсеттинин турарын кошкак контролдуура, ажыл-агыйларда, фермаларда болгаш бригадаларда дүүрүлгелерин байдалдар турда безин оларын болду-чугуу-биле сайгарбас, күүскомн хуралдарына, сессияларга чугаалажып көрбөс, четтестерин чайладырыне доктаамаал ком-миссияларын, депутаттарын күжүн угандырбас, ону чүгө ажыл-агый удуртукчуларын херээ кыл-дыр санап турар фактылар бар.

Республиканын Статистика эргелелинин чоокта чаа үндүрген түннелдеринден алырга, чамдык ажыл-агыйлар элзэн хөй көргүзүлгөр-биле чүгө со-циалисттик хүлээлгелерин күүсептэн эвес, харын планнын даалгаларын база чедир күүсептэн бооп турар. Шынында үлөтүр, көдээ ажыл-агый продук-циязын бүдүрүлгелерин, тулуг, салыг, хандырылга ор-ганизацияларын ажыла-лаа кайы-бир Советтин девискээринде чоруттунуп турар. Харын-даа чам-дык совхозтарнын девискээринде 2—3 көдээ Совет-тер ажылдап турар. Чижек кылдыр алырга безин, «Барлык» совхозтун девискээринде үш көдээ Со-вет ажылдап турар. Совхоз бүдүрүлгезинге олар-нын салдарын кошкандан ол ажыл-агыйда мал кыштагладыныкы бергенде, сүтгүн саалдазы болгаш күрүнө сада-рын кызырып турар. «Сүт-Хөл» совхозтун девискээринде база 3 көдээ Совет ажылдап турар, ол хиреде-ле ол совхоз чылдын планнын даалгаларын багай күүсепкен, сөөлү үеде хөй баш мал чиккен бооп турар. Чүгө бо чижек-терден безин алгаш көрөгө, чер-чер Советтери, олар-нын күүскомнары планнын даалгаларын, соци-алисттик хүлээлгелерин күүсептэн дээр боттары-нын эрге-хүлээлгелерин долу ажылга, депутаттар-нын болгаш активтерин, бүгү ажылчы чоннарнын күжүн мобилизаастаан болза эртен чылдагы чам-дык хожудаашкыннарын болдурбайн барып болур турган.

Онуг беш чылдын бирги чылында Тыванын ажылчы чоннарынын мурунда үлүг сорулгалар салдыган. Он-биле чергелештир Советтеринин удуртукчу, организакчы болгаш хыналдалыг ажыл-чорудулганын деңгелин улам илдепкейлиг салдарын келген. Бо талазы-биле Советтеринин сорулга-ларын СЭКП ТК-ның партиянын XXV съездинде төлөвилелинде мыңаар тодараткан: «Беш чыл пла-нын күүселдезин организацияларынга улуг роль ажылчы чоннар депутаттарынын Советтеринге онаажыр. Олар болза экономиканын болгаш кул-туранын хөгжүлдезинге улам илдепкейлиг салдарын чедирер, чонун хергелел бааранын бүдүрүлгелерин, хоорайларын болгаш суурларын чаагайжыдылганын, улус чырыдыныкынын, ка-дык камгалалын, садыгын, инитинин чечималдезин болгаш амдылар хандырылганын экижидеринче доктаамаал кичээлге салып ужурулуг».

Чылдын баштайгы айы эртен. Ажыл-херектин чер-черде канчаар эгелзени илереп келген. Манаа холбаштыр СЭКП ТК-ның декабрь (1975 ч.) Пле-нумунун чылдын баштайгы айында-на ай болгаш квартал онаалдаларын, чыл планын инитизин-биле хуусаа бетинде күүсептеринче, ажылдын чүгө сан-туунун эвес, харын шынарынн көргүзүлгелерин экижидеринче күш-ажылы коллективтерин мобилизаастаар чугула дээринин дугайында айтыш-кынарын Советтер боттарынын ажылында удур-тулга болдурары чугула.

ТӨЛЕВИЛЕЛДИ ЧУГААЛАЖЫП ТУР БИС ХӨРЗҮННҮ КАМГАЛААР, САЙЗЫРАДЫР

«Чер ажылынга эл чугула сорулга болза, тарылга шал-деринин структуралык сайы-рынгайжыдырынга, дүүштүр чорутуу өстүрүлгелеринге, тарылга культураларын тарыл өстүрүлгелеринге үндөдөш, тарыл бү-дүрүлгелерин бүтү хөгжөт-биле көү-дөдө болуу» деп партиянын XXV съездинде СЭКП ТК-ның төлөвилелинде бижзэн. Бо олурулар биске, көдээ меха-низаторларга дорт хамаар-жыр-дыр. Биздин болгаш, бистин «Шамбалы» совхозта черин болзаастаарында, ону кан-чаар ажылга турарынын ду-гайын бижип, болууну са-нал-оонамын мыңаа кирип.

Совхозтун тарылга шал-дерин, өскө ажыл-агыйларынга бо-лаарга, багай эвес хөрзүнү. Он элзес дүүштүр өстүрүп ол болурунун аргазын бар. Чүгө дээрге эки хөрзүнүг чер-бөк дүүштүр бээр дээрин кыл-даа билдир. Билалза-лаа чаа-гай дүүштүр өстүрүп алыр дээр элзес эвес чарыгдалар-ын, күштү үндүрүп турар бис.

Маңаа чамдык чижектерин көргүзүлгө. 1974 чылда 900 гек-тар чайын илдерген черге көк сула чаштырылган. Ол черден 179 гектар артык. Эртен кыл-дын чынында орта кызыл-тас чамдыккайып ой-шалада чору-дуп, хөрзүнүг үрөсөс СЗС-36 маркалыг чаа саякка-биле чо-руткан бис. Күзүн ол шөлдүн бир гектарында-на 9 центнер дүүштүр ажаап алдымыс.

Эртен чымын үш дугаар хо-му-трактор бригаданы 3012 гек-тар шөлдү удуз аңдаргаш, та-раа культураларын чаштырган. Күзүн бир гектардан-на 3,4 центнер кызыл-тас алдымыс. Өскө культураларын дүүштүр оон-даа куду болган. Үстүнде ийн чылдын түннел аңгы-аңгы болуп, чымын аңдарган чер-ге болзаар, чымын илдерип сейзыраткан шөлдүн дүүштүр барык үш катар хөй болган. 1960—1967 чылдарда бир гек-тардан-на 15 центнерден элзес эвес дүүштүр ажаап ол келген шөлдөрдүн беримчези ам куду-лаан. Мында чангыс чылда-гай бар деп болзар мен. Сөөлүг чылдарда тарылга шө-лдерин хөрзүнү хат-кавыс-кы уруп, аңаа хорамчыны чедир-ип турар. Билангыш хөрзүн үрөсөс, ону эки сайзырадып калыр көдээ ажыл-агый ма-шиналары-биле хову ажылда-рын чорудары чугула. Черин аңдарга, үрөсчын чашты-рарга, күзүн тарыны ажаап алырга, хандырылга чок, ажыл-агый шынар чок калыр чорук-биле демисал чорудары чүгө-дүг деп болзар мен.

Хөрзүнү хатка алыр чо-рукка удуз ажылдарын кыл-дыр биске мергежидик, арга-луржулгалыг механизаторлар,

агрономнар удуз рольду ой-наар апаар. Бистин совхозта хову ажылы 12 муң гектар тарылга шөлдүн чүгө 2500 гектарында диндектет тар-ымнын аргазы-биле чору-дуп турар. Артык шөлдөрдүн калбарты аңдарып, хөрзүнү чылдын чакы кавысыга алып, ону үрөдөп турар.

Эртен чымын совхоз черин ширин апаар канбай сайзы-радып калыр КПЗ-3,5 деп 3 культуратору, КПЗ-250 деп 2 плоскорезти алган. Бо ажыл-агый көдээ ажыл-агый машина-ларын хөрзүнү үндүрүлгелер-биле бистин бригадала берген. Дүржүлгалыг механизаторлар-га ийн плоскорезти быжы-лааш, оларнын тракторларынга кошкып, ажылче үндүрүп чо-руткан. Трактористер ийн хун ажылдаш, оларны адырып каапкан, ПН-4-35 деп аң-зы-биле черин хөрзүнү аң-дарып каапканнар. Бо дээр, хөрзүнүг аңдарга окта-рып чарып турган сайзыра-дып алдырына бергенде, ажылдак чилин сүрген чорук ишжажыл. Ажылдак ажы-кымын биле тура-ла ону үрөй кылып, билгир-мергежидик кош-как механизаторлар биске бар Байдал-мында турда меха-низаторларнын билгин. Бедилер өөрелдег совхозта ам-даа эге-дээр.

Хөрзүнү хаткан камгалаар

Бедик мергежидик, дүржүл-галыг механизатор эл-өөрүндү, агрономнарнын сапал-ооналыг ослу дамчытып билгир алыс-сааш, бо чүгөдү бижидик.

С. МОШУ-ООЛ, совхозтун үш хову-трак-тор бригаданын бригадир.

ЧУРУКТА: «Турис» деп аалчылар ба-жырынн тудуу. Тоску беш чылдын ша-лыччымы В. Каспарайтис.

А. ЗАПЕВТИН ФОТОУ.

Ам-даа күженишकिनер негеттинер

1975—1976 чылдарын кижы мал ажылдашкынында улуг бергелажынын болдурар турар, чүгө дээр эртен чыл-дын аңаар-болдуу таарымга чок, кандалашкын болган. Мал ажылы дээрге көдээ ажыл-агый экономиканын кол адыры деп чүе билдирер. Ол чер ажылы ышкыч сөөлүг эвес, аңаа бичи-даа үүктел-дишкенин турбас. Малчынар-нын чымын чынык илди, кыштын оосту-лаа, дүүштүр ка-раптыз-даа динес. Билангыш партия болгаш кааа малчы кижин дугайында доктаамаал кичээлдерин салып турары таа-рылга эвес.

СЭКП Тыва обкомунун био-роу болгаш республиканын Министрлер Чөвүленин «Инити-нин малын чечир-биле ханды-рар болгаш 1975—1976 чылдар-нын үзүлгө мал кыштаглаш-кынын чедипкинин эртертер төлөдөш-биле хемчегдер дуга-йында эртен чылдын чугула доктаалды хүлээп алган бол-гай. Ол доктаалды күүсептер талазы-биле «Чыраа-Бажы» совхозтун девискээринде пар-тия, совет болгаш ам-агый органи-заастаар чамдык ажылдарын кылган чорукта.

Чөвү-Хемчик районун «Ча-раа-Бажы» совхоза хөй ажыл-агый чүгө алыр. Совхоз-тун бүтү малы 35 муң баш, 83 козанында кыштагалар. Совхоз бо чымын 11 чаа ка-

жанын, 9 чурттага бажы-нарын немей туткан. Малды сүт-биле доктаамаал хандырап сорулга-биле 7 автомашиналар болгаш тракторлар ажылдап турар. Оон аңгыда 6 кудуктар бар. Чыл кандалашкын-даа болган болза мал чечиме си-ген белеткээринин планын со-хоз 70 ажыг хуу күүсепкен, Ак-Чыраадын хандырылгын белет-кээр уламчылап турар.

Совхозтун төрүрү хову шүлү 15000 баш, аңаар 20-де ме-дэ-биле алырга, 3190 хөй төрө-о, олардан 3214 хураган алды-ган, хур, менди доруугу турар.

Бистин Чыраага көдээ Со-веттин девискээринде совхозтун Чыраага салбырнын мал кыштан турар. Салбырнын шүлү малы 12198 баш, оон иштинде 364 баш ийек, 11834 баш хөй бар. Олар амгы 1975 баш козанында кыштагалар турар. Салбыраа төрүрү 5980 баш хойлаа, 60 хундире 1170 хөй болган, 1188 хураган ме-нди доруугу турар. Малдын чал-төдүн бүрүн камгалап алырга-га сакмалык кижин улуг роль-ду ойнарар чүгөдүгө. Бисте оларнын элзи 38 кижик.

Төрүрү хөй козанында хойун оолашкыны массалык болу берген. Чижээ, Монгуш Дембейинин 437 хөйүндө 164-хөй, Монгуш Чолонин 354 хөйүндө 191-хөй, Куулар Белек-оолдун 409 хөйдө 146-хөй.

Кара-Сал Базыр-оолдун 333 хөйүндө 103-хөй оолашкан, чал хураганнарын менди доруугу турар. Сакмалыктер Хоумуш Адыл-оол, Монгуш Селдин, Натана Ондар, Александр Монгуш болгаш оон-даа өскө-лөрдүн кызымжы ажылдап ту-рарын демдегезин херек.

Уулуун, Кара-Сал Селдинин, Донгак Шалдырдын, Хоумуш Сүт-Маалдынын, Куулар Ша-гыр-оолдун, Ооржак Бойдуңун кыштагаларына баргаш, ка-жажынын көрөженин көлөпкөн, девискээрин аштап, сүт кулар доктарларын таарыштыр кыл-тып берип, шиян будуну чед-иле.

Инитизин-биле алырга, кыш-таглашкынын организациястыг чорудар дээр аңдарып турар хемчегдер-биле кады чамдык чүстестер бар бооп турар. Тө-рүр хөй козанында кааа доктаа-мал кичээлге алыр бо-лур. СЭКП ТК-ның, СССР-нин Министрлер Чөвүленин, ВЦИСП-тин болгаш ВЛКСМ ТК-ның Бүтү-өөлөс социали-сттик чарыжынын дугайында доктаалды дүүштүр алды-ган социалисттик хүлээлгелерин күүсептеринде малчыларын мобилизаастап, оларнын орту-зунга масса-политиктик ажы-лаа илдердери партия, совет, ам-агый организацияларын-нын удуртукчуларын бол-гаш тускай эртемни-лерден негеттинип турар. А совхозтун малчыларын инити-ниг чарыгы баш-даа малын хо-роптап, харын малды хур, се-мее кыштадыр дээр бар арга-курларынын ажылга, улам кызымжы ажылдар ужурулуг.

О. КАРА-САЛ, Чыраага көдээ Советтин күүскомнун даргасы.

АК-ДОВУРАКЧЫЛАР — СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШТЫН ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

Партиянын XXV съездинин төлөптүг уткууру-биле Бүгү-өөлөс социалисттик чарыжын калбартып дугайында СЭКП ТК-ның, СССР-нин Министрлер Чөвүлелин, ВЦИСП-тин болгаш ВЛКСМ ТК-ның доктаалын амдыларга боттандырар дээр чурттуң күш-ажылчы коллективтерин кызымак ажылдаан.

Дүүн Москвадан өөрүнчүг медеэ келген: СССР-нин Тудуг материалдары үлөтүрүнүн министр-воту болгаш тудуг материалдары үлөтүрү-нүн профвилел Топ Комителди 1975 чылдын IV кварталын чарыш түннелин үндүргөш, бирги че-рин «Тыва даг-дугу» комбинаттын коллективинге тыпсырын, ол министрствонун болгаш профвилел ТК-нын шилчирп Кызыл тугун болгаш 15 муң 500 рублдин акша шаңнаалын тыпсырын шийтпирлээн.

Бедик шаңнал-биле, ак-довуракчылар!

БИСТИН КОРР.

Черин кижин четтирер диве...

1. С у г

Бай-Тайга районун «Мур-накты» колхозунун тарыл, сүт-гел шөлдөрн колдуунда сүт-гатып черлерде. Моон муру-нунда сүтгатып черлерин чен ажылдап тургалы, тарыл культу-раларын бир гектардан-на 9-12 центнери ар турган. Эртен чымын Чыраага хову-трак-тор бригаданын бригадир 400 гектар шөлдү сүтгатырга системезин ажылдаа кыргар. Ам ону эки чечимдерин, шиян ажылдашкынын, шиян ажаа-лаа артык. Борта ка-хошта агроном, гидротехник кижилерин, кинжалган удуз болуру чугааган.

Сүтгатып черлер долу ажыл-лааттыгын турар. Моон муру-нунда малды системасын Базы-рык-Алаа деп черге кылган. Ону долу-лаа ажылдашкан. Чамдык буга унаарыне сүт-гатып болган, Чок болза хөвө-бектелип чыккан, чара тесе бээр турган.

Эртен ажыл-агый чымында 40 хире сүтгатып ажылдар ужурап турда, олардан чүгө 23 кижик ажылдап чайлаан.

А. КАНЧЫР.

2. Өдек болгаш булук

Хөрзүнүг чечимдер ажыл-агый Барыш-Хемчик районун «Хемчик» колхозунда үргү-дү-дү турар. Бо чымын ажыл-агыйнын механизаторлары ийн муң тонна өдекти хову-шөлдөр-же үндүр сөөртүп, төгөр ужу-дуг. Билангыш коммунист Оор-жак Каалыр-оол удузган чеди тракторист ооладарын тускай-лаан. Олар ам 374 тонна өде-кти төгөп.

Өдек сөөртүлгезинде хөр-ө-жөн ажылдарын илдепкейлиг кыргар турар. Чүдүрүктүлөр

Саяа Дөвүчүг, Ооржак Бай-ла-кыс, Татьяна Кара-Сал, Хоумуш Бичи-кыс, Хоумуш Достанма, кызымжы амгы-биле чактадылар.

Черин сүтгарбайн, ону че-мичтенип турган, эки дүү-жүтү ажаап албас деп чүеви-сөөлүгүн механизаторларын билгеш, ам сүтгатып шөлдөрүн булуктадылар ажылдарын чо-рутуп турар. Биздин амгы 222 гектарда чоруттуган.

М. ДАШ-ООЛ.

